

خیز ۵ ساله برای جایگاه دوازدهم علم جهان

معاون نظارت و راهبری ستاد تعلیم و تربیت
شورای عالی انقلاب فرهنگی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

درآمدهای دانشگاه باید به سمت گزینش پژوهشی سوق داده شود

گزارش «فرهیختگان» از وضعیت سرمایه‌گذاری شرکت‌های برتر دنیا در بخش R&D

ها آمار شگفت‌انگیز از

سرمایه‌گذاری پژوهشی در دنیا

گزارش

«فرهیختگان» وضعیت آموزش عالی در نسخه نهایی سند برنامه هفتم را بررسی کرد

خیز ۵ ساله برای جایگاه دوازدهم علم جهان

نخبه برای تحصیل در رشته‌های اولویت‌دار کشور دانست؛ چرا که در پیش نویس سند این میزان ۱۵ درصد ظرفیت رشته‌محل‌های روزانه براساس ظرفیت سال اول اجرای این قانون تعیین شده بود که در نسخه نهایی این میزان به ۲۵ درصد رسیده است. همچنین پرداخت هزینه تحصیل رایگان دانشجویان مستعد در رشته‌محل‌های روزانه مورد نیاز کشور از سقف ۴۰ درصد به ۵۰ درصد افزایش پیدا کرده است. هر چند در نسخه نهایی هم تعریف مشخصی از دانشجوی مستعد و همچنین نحوه انتخاب آن تعیین نشده است. همچنین در بخش بند مربوط تعیین شهریه دانشجویان دانشگاه پیام نور براساس هزینه تمام‌شده خدمات و تامین بخشی از آن از محل اعتبارات بودجه عمومی دولت در قالب تسهیلات شهریه دانشجویی حذف شده است.

یکی دیگر از تفاوت‌ها را هم باید حذف وزارت علوم در بحث مردمی سازی نظام آموزش عالی دانست. به عبارت دیگر براساس بخش‌ج ماده ۹۵ به وزارت بهداشت اجازه داده شده تا در راستای مردمی‌سازی نظام آموزش عالی علوم پزشکی و پاسخگویی به تقاضای جامعه در رشته‌های مورد نیاز و در راستای بهره‌گیری از توانمندی‌های بخش دولتی و خصوصی در ارائه خدمات آموزش عالی علوم پزشکی با رعایت مصوبات و سیاست‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به پذیرش و تربیت دانشجو در رشته‌های مختلف علوم پزشکی با مشارکت بخش غیردولتی یا خصوصی اقدام کند، در حالی که در نسخه پیش‌نویس این اجازه به وزارتخانه علوم هم داده شده که بتواند برای رشته‌های خود دست به چنین اقدامی بزند.

در حوزه مرجعیت علمی هم نسخه نهایی برنامه هفتم نکات بیشتری را در بر می‌گیرد و اعضای هیات‌علمی شاغل در بخش‌های مختلف کشور مشخص شده است، به طوری که براساس ماده ۹۶ آن، وزارتخانه‌های علوم و بهداشت مکلفند با هدف تحقق مرجعیت علمی و سرآمدی جهانی در عرصه علوم و فناوری و ارتقای شتاب علمی، شاخص‌های ارزیابی، برنامه‌های آموزشی و پژوهشی و آیین‌نامه‌ها و پژوهشگاه‌ها و پارک‌های علم و فناوری مقررات مربوط به جذب، تبدیل وضعیت، ارتقا، ترغیب و آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها، نظام سنجش و انگیزش و نحوه ارائه خدمات مکلفی اعضای هیات‌علمی را براساس رویکرد برنامه‌محوری و استنادمحوری اصلاح کنند، در حالی که در پیش‌نویس این وزارتخانه خبری از قید بخش‌های مختلفی که اعضای هیات‌علمی در آن شاغل هستند، نبود. تفاوت دیگر را هم باید قید عنوان تا پایان سال اول برنامه برای ایجاد پنجره واحد صیانتی و حمایتی از سوی معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری دانست، در حالی که در پیش‌نویس زمانی برای این مساله لحاظ نشده بود.

در بخش منابع مالی فصل مرتبط با ارتقای نظام علمی، فناوری و پژوهشی هم که شامل ماده ۹۸ می‌شود برخلاف پیش‌نویس یک بند اضافه شده که طبق آن باید ماده یک قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور بر اطلاق مواد این قانون حاکم باشد. ماده‌ای که تاکید کرده به منظور ارتقای بهره‌وری و افزایش اثربخشی منابع آموزش عالی، پژوهش و فناوری، پرداخت اعتباراتی که از محل منابع عمومی و در قالب بودجه‌های سنواتی انجام شده و انطباق هزینه‌کرد با شاخص‌های یادشده هم برعهده رئیس موسسه یا دانشگاه گذاشته شده است.

از تولید ناخالص داخلی را این دست از فناوری‌ها شامل می‌شود. شاخص نوآوری که با توجه به سرعت رشد فناوری و نوآوری در دنیا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است هم به عنوان یکی دیگر از سنجه‌های کمی لحاظ شده است، شاخصی که ایران باید تا پایان برنامه هفتم توسعه به رتبه ۴۸ دنیا برسد، اما براساس آخرین آمار منتشرشده در سال ۲۰۲۰، ایران در رتبه ۵۳ دنیا ایستاده بود و قطعاً ارتقای ۵ رتبه‌ای کشور طی ۴ سال باقی‌مانده آن هم در شاخص نوآوری کاری است که با توجه به شاخص‌های مختلف آن که شامل سرمایه انسانی و تحقیق، خروجی‌های خلاقانه، خروجی‌های دانش و فناوری، پیشرفتگی کسب‌وکار، پیشرفتگی بازار و... می‌شود، باید به این مساله توجه داشت که با توجه به شرایط اقتصادی کشور، تحقق این سنجه کار چندان آسانی نیست.

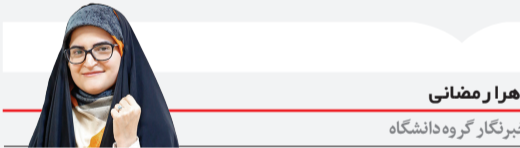
۹ سهم دانشجویان خارجی کشور دو سه برابر می‌شود

استقرار نظام آموزشی برنامه‌محوری در سطح دانشگاه‌های کشور در ۳۰ دانشگاه معین و تخصصی کشور هم از دیگر سنجه‌هایی است که در ماده ۹۲ برنامه هفتم توسعه لحاظ شده است؛ نظامی که تا امروز اجرایی نشده است؛ هر چند حرکت‌های قابل توجهی برای حرکت به سمت برنامه‌محوری دانشگاه‌ها حضور پررنگ‌تر آنها در حل مسائل مربوط به صنعت و جامعه صورت گرفته، اما اینکه نظام جامعی در این زمینه در دانشگاه‌ها مستقر شده و حرکت‌ها براساس آن صورت بگیرد، کاری است که برای اولین بار طبق این سند دنبال خواهد شد. افزایش سهم آموزش‌های مهارتی و حرفه‌ای هم هدف کمی دیگر برنامه هفتم است که براساس آن باید سهم این حوزه در کلیه زیرنظام‌های آموزش عالی و مقاطع مختلف از کاردانی گرفته تا دکتری به ۵۰ درصد برسد و این سهم هم براساس نیازمحوری صنعت و جامعه در بخش‌های خصوصی و دولتی دنبال خواهد شد؛ این در حالی است که قرار بود سهم آموزش‌های مهارتی در کشور از کل آموزش‌ها به ۳۰ درصد برسد، اما با توجه به سهم پایین این حوزه در بودجه‌ریزی کشور، این مساله محقق نشد. البته نباید این مساله را هم نادیده گرفت که دانشگاه‌ها خود چند سالی است که اقدام به برگزاری دوره‌های مهارتی متناسب با رشته‌هایشان کرده‌اند؛ اما طبیعتاً جزیره‌ای عمل کردن نمی‌تواند کشور را به سرمنزل مقصود برساند.

سنجه آخر هم به تعداد دانشجویان خارجی که قرار است به صورت حضوری و یا از طریق آموزش مجازی جذب شوند، اختصاص پیدا کرده و باید جمعیت آنها به ۳۲۰ هزار دانشجو برسد؛ در حالی که طبق گفته‌های هاشم داداش‌پور، رئیس سازمان امور دانشجویان در تیرماه سال گذشته، بیش از ۱۰۰ هزار دانشجوی خارجی در دانشگاه‌های کشور تحصیل می‌کنند و این نشان می‌دهد باید سازوکاری فراهم شود که کشور بتواند ۲٫۲ برابر جمعیت امروز دانشجویان خارجی را به دانشگاه‌های کشور بیاورد.

۶۵ تغییر سند نهایی نسبت به پیش‌نویس برنامه هفتم

از سنجه‌های تعیین‌شده در برنامه هفتم توسعه که بگذریم، باید عنوان کرد نسخه نهایی این سند در برخی از بندها تغییراتی هم اعمال کرده است. اولین تغییر را هم باید مربوط به هزینه تحصیل رایگان و کمک‌هزینه تحصیلی به دانشجویان

زهرا رمانی

خبرنگار گروه دانشگاه

نسخه نهایی لایحه برنامه هفتم توسعه روز گذشته منتشر شد تا از این طریق ریل‌گذاری ۵ سال آینده کشور در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزش عالی، سیاسی، دفاعی، امنیتی و... برعهده نمایندگان مجلس گذاشته شود. قطعاً در صورت تصویب این لایحه در کمیسیون تلفیق برنامه هفتم توسعه، هر چند با یک‌سال تاخیر اما می‌توان امیدوار بود که برنامه‌ریزی‌های جدیدی در حوزه‌های مختلف در راستای اجرایی‌سازی این سند صورت بگیرد. هر چند نسخه نهایی، حدود یک‌ماه بعد از انتشار متن پیش‌نویس در رسانه‌ها منتشر شد، اما وجه تمایز اصلی آن را باید در نظم بیشتری دانست که در هنگام تدوین بندهای مختلف مرتبط به حوزه آموزش عالی لحاظ شده است. در حقیقت در نحوه تدوین و نگارش بندها دقت بیشتری صورت گرفته هر چند باز هم در تعریف دانشجوی مستعد و نخبه که یکی از موضوعات مورد بحث در پیش‌نویس هم بود، خبری از نحوه گزینش این دانشجویان نیست و طبیعتاً این مهم می‌تواند در نحوه اجرا مشکلاتی را ایجاد کند. همچنین نسخه نهایی برخلاف پیش‌نویس که در آن خبری از لحاظ کردن سنجه‌های مختلف برای اندازه‌گیری میزان پیشرفت‌ها نبود، تلاش کرده تا در همان ابتدای فصل ۲۰ که مربوط به ارتقای نظام علمی، فناوری و پژوهشی می‌شود، دست‌نهادهای نظارتی را باز بگذارد.

۹ برنامه هفتم هم صاحب سنجه شد

فصل آموزش عالی لایحه برنامه هفتم توسعه از ماده ۹۲ آغاز می‌شود، بندی که دقیقاً تفاوت اصلی این سند را با نسخه پیش‌نویس آش مشخص می‌کند؛ چرا که در آن جدولی برای سنجه‌های کمی عملکرد این برنامه مشخص کرده است. طبق این جدول که ۷ سنجه در مباحث مختلف برای آن لحاظ شده، قرار است کشور تا سال ۱۴۰۶ (طبق آنچه در خود برنامه قید شده) از حیث رتبه جهانی در زمینه کمیت تولید علم به استناد پایگاه‌های معتبر بین‌المللی به رتبه ۱۲ دنیا برسد، در حالی که امروز کشورمان در ۱۵ دنیا ایستاده و اگر اهداف این برنامه محقق شود، ایران در فرصت زمان باقی‌مانده باید ۳ پله خود را ارتقا دهد تا بتواند به هدف تدوین‌کنندگان این برنامه برسد.

قرار گرفتن در میان ۵۰ کشور جهان از لحاظ تعداد اختراعات ثبت‌شده خارجی هم به عنوان سنجه دیگر این سند تلقی می‌شود، اتفاقی که برای تحقق آن باید مسیرهای تعاملات بین‌المللی و همچنین روند ثبت اختراع با سهولت بیشتری در کشور مادنبال شود. سنجه سوم را هم باید سهم اقتصاد دانش‌بنیان در تولید ناخالص داخلی دانست؛ سنجه‌ای که در برنامه سند هفتم از آن تحت عنوان سهم محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی یاد می‌شود و باید تا پایان این برنامه به رقم ۷ درصد برسد. اما براساس گفته‌های روح‌الله دهقانی فیروزآبادی معاون علمی و فناوری ریاست‌جمهوری، امروز تنها ۳ درصد

۹ چه خبر از دانشگاه

تهدید ثبت‌نام بدون آزمون و انتخاب رشته داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد ۱۴۰۲

داوطلبان شرکت‌کننده در آزمون کارشناسی ارشد سال ۱۴۰۲ که براساس کارنامه صادره از سوی سازمان سنجش آموزش کشور مجاز به انتخاب رشته شده‌اند و علاقه‌مند به انتخاب رشته محل‌های دایر در دانشگاه آزاد هستند، می‌توانند با استفاده از کد دسترسی انتخاب رشته مندرج در ذیل کارنامه سازمان سنجش آموزش کشور با مراجعه به سامانه ثبت‌نام الکترونیکی مرکز سنجش، پذیرش و فارغ‌التحصیلی به آدرس www.azmoon.org نسبت به انتخاب رشته اقدام کنند.

همچنین متقاضیان ثبت‌نام بدون آزمون (ویژه استعدادهای درخشان) مقطع کارشناسی ارشد با مراجعه به سامانه ثبت‌نام الکترونیکی مرکز سنجش، پذیرش و فارغ‌التحصیلی به آدرس www.azmoon.org پس از مطالعه دفترچه راهنما و در صورت داشتن شرایط ویژه استعدادهای درخشان مقطع کارشناسی ارشد ابتدا نسبت به خرید کارت اعتباری اقدام و سپس با ورود به سامانه نسبت به ثبت‌نام و انتخاب رشته / محل‌های درخواستی اقدام کنند. داوطلبان لازم است پس از انتخاب رشته محل، کد رهگیری و نسخه چاپی ثبت‌نام خود را تهیه و تا زمان اعلام نتایج نزد خود حفظ کنند.

۹ هزار هیات‌علمی وابسته و دانشجوی دکتری برای تدریس جذب می‌شوند

محمد علی اکبری، معاون علوم، مهندسی و کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی در نشست اجرایی‌سازی موضوع تدریس دانشجویان دوره دکتری در قالب دوره ویژه دستیاران آموزشی گفت: «برخی اعضای حق التدریس مدعو در کلاس‌های درس حاضر نمی‌شوند یا بازدهی مناسب ندارند. این در شرایطی است که دانشجو شهریه پرداخت می‌کند، اما بعضی استادان رسالت خود را که همان آموزش است به درستی انجام نمی‌دهند و این موضوع مشکل اول و جدی دانشگاه است.» علی اکبری تصریح کرد: «برای تدریس دانشجویان دکتری زیر‌دربین‌قرار می‌گیرند و این موضوع در درآمدت با نفع دانشگاه و دانشجوست تا در حوزه پژوهشی و آموزشی خوب بدرخشند. عزم خود را جذب کرده‌ایم تا در ترم آینده دیگر نیرویی به اسم حق التدریس نداشته باشیم و تاکنون حدود ۶ هزار دانشجو جهت تدریس نام‌نویسی کرده‌اند که اگر این رقم به ۱۰ تا ۱۵ هزار برسد دیگر کافی است و به‌عنوان هیات‌علمی وابسته شناخته می‌شوند.» وی ادامه داد: «تعداد زیادی از نیروهای ایران خودرو عضو هیات‌علمی هستند، اما وابسته به ارگان خاصی نبوده و می‌توانیم از ظرفیت آنها به‌عنوان هیات‌علمی وابسته در دانشگاه آزاد استفاده کنیم تا بتوانیم ارتباط دوسویه را تقویت کنیم و در این زمینه قرارداد ۳ ساله با حقوق ماهیانه با آنها منعقد می‌شود.»

معاون علوم، مهندسی و کشاورزی دانشگاه آزاد اضافه کرد: «فرآیند کار دست باشگاه پژوهشگران است و معاونان آموزشی با شناسایی نیازهای واقعی از ترم آینده به فکر حذف نیروی حق التدریس و جذب هیات‌علمی وابسته و دانشجویان دکتری باشند.» وی بیان کرد: «گروه‌ها، ورود دانشجویان دکتری را مهیا سازند تا بتوانند ظرفیت خودشان را نشان دهند و در نهایت اگر نتوانستند توانایی‌شان را نشان دهند، به قطع همکاری اقدام کنند. مصمم هستیم در اول مهرماه نیروی حق التدریس نداشته باشیم، بنابراین نیروهای باکیفیت دکتری باید جذب شوند؛ چرا که در صنایع غذایی، کامپیوتر، زیست‌شناسی و مهندسی پزشکی مشکل کمبود استاد باکیفیت داریم. بنابراین دانشگاه‌ها این موضوع را جدی بگیرند.»